

Praktisch Burgerlijk Procesrecht

Noordhoff Uitgevers

Mr. J.P.H. Timmermans
Mr. N.H.P.G. Sommers

Praktisch Burgerlijk Procesrecht

Mr. J.P.H. Timmermans

Mr. N.H.P.G. Sommers

Vierde druk

Noordhoff Uitgevers Groningen | Houten

Ontwerp omslag: G2K (Groningen – Amsterdam)

Omslagillustratie: Unsplash

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Met betrekking tot sommige teksten en/of illustratiemateriaal is het de uitgever,
ondanks zorgvuldige inspanningen daartoe, niet gelukt eventuele rechthebbende(n)
te achterhalen. Mocht u van mening zijn (auteurs)rechten te kunnen doen gelden op
teksten en/of illustratiemateriaal in deze uitgave dan verzoeken wij u contact op
te nemen met de uitgever.

*Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie
die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en
uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen
gegevens houden zij zich aanbevolen.*

0 / 17

© 2017 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag
niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elek-
tronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van
reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel
16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen
aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl).
Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en
andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot
Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060,
2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

*All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval
system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical,
photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.*

ISBN (ebook) 978-90-01-86276-3

ISBN 978-90-01-86275-6

NUR 820

Woord vooraf

Het burgerlijk procesrecht zit midden in de invoering van een aantal ingrijpende wijzigingen in het kader van de modernisering van de rechtspraak. De belangrijkste ontwikkeling in het burgerlijk procesrecht betreft de invoering van de 'Wet tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (...) in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht'. Met de invoering van deze wet verandert niet alleen de inhoudelijke regelgeving van het civiele procesrecht op tal van punten, maar ook de praktische gang van zaken: procederen is vanaf medio 2017 een grotendeels digitale aangelegenheid.

Deze vierde druk van het boek *Praktisch Burgerlijk Procesrecht*, een studieboek over het burgerlijk procesrecht voor studenten van juridische bacheloropleidingen, gaat in op en mee met deze laatste ontwikkelingen. In de vierde druk zijn de genoemde ontwikkelingen en aanstaande wijzigingen in het burgerlijk procesrecht, inclusief de nieuwe wetteksten en regelgeving, verwerkt.

Het boek doet opnieuw zijn naam eer aan door de buitengewoon praktische opzet. De tekst en de ondersteunende voorbeelden, intermezzo's, artikelen en figuren maken de theorie van het burgerlijk procesrecht voor de student begrijpelijk en toegankelijk. Door de gekozen opzet wordt het de student duidelijk op welke manier de theorie in de praktijk wordt toegepast. Met *Praktisch Burgerlijk Procesrecht* legt de student een stevige basis voor de privaatrechtelijke procespraktijk en raakt de student bekend met de toekomstige beroepspraktijk. Aanvullende informatie kan worden verkregen via www.burgerlijkprocesrecht.noordhoff.nl.

Ook bij deze herziene versie zijn deskundigen en collega's uit de beroepspraktijk betrokken. Wij hebben opnieuw dankbaar gebruikgemaakt van hun waardevolle ideeën en positieve feedback. Ten slotte een woord van dank aan mr. I.C.J. (Iris) Brummans, bedrijfsjurist bij Stichting Wonen Limburg, die aan deze vierde druk een meer dan waardevolle bijdrage heeft geleverd.

Opmerkingen en suggesties over de opzet en inhoud van *Praktisch Burgerlijk Procesrecht* blijven welkom. Wij laten deze positieve betrokkenheid, zoals altijd, graag ten goede komen aan de kwaliteit en continuïteit van dit boek.

Roermond, april 2017

Mr. J.P.H. (Joep) Timmermans

Serie Praktisch Recht

Praktisch Arbeidsrecht
Praktisch Bedrijfsrecht
Praktisch Bestuursprocesrecht
Praktisch Bestuursrecht
Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht
Praktisch Burgerlijk Procesrecht
Praktisch Consumentenrecht
Praktisch Europees recht
Praktisch Fiscaalrecht
Praktisch Gezondheidsrecht
Praktisch Goederenrecht
Praktisch Internationaal recht
Praktisch Jeugd(straf)recht
Praktisch Omgevingsrecht
Praktisch Ondernemingsrecht
Praktisch Staatsrecht
Praktisch Straf(proces)recht
Praktisch Verbintenissenrecht

Inhoud

Inleiding 9

1 Kennismaking 11

- 1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht 12
 - 1.2 Functies van burgerlijk procesrecht 13
 - 1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht 16
 - 1.4 Algemene uitgangspunten 20
 - 1.5 Actuele ontwikkelingen 24
- Samenvatting 25
Studie-eindvragen 27

2 Deelnemers aan het burgerlijk procesrecht 29

- 2.1 Procespartijen 30
 - 2.2 Rechtsbijstandverleners 33
 - 2.3 De gerechtsdeurwaarder 36
 - 2.4 De griffier en de gerechtssecretaris 37
 - 2.5 De rechter 38
- Samenvatting 45
Studie-eindvragen 46

3 Opstarten van een civiele procedure in eerste aanleg 47

- 3.1 Wijzigingen in het burgerlijk procesrecht: de situatie voor en na 2017 48
 - 3.2 De procesinleiding 52
 - 3.3 Het oproepen van verweerder 58
- Samenvatting 68
Studie-eindvragen 69

4 De vorderingsprocedure in eerste aanleg 71

- 4.1 Inleiding en bevoegdheid rechter 73
 - 4.2 Verloop van de basisprocedure 81
 - 4.3 Kantonzaken: enkele verschillen 89
 - 4.4 Afwijkingen van de basisprocedure 90
- Samenvatting 98
Studie-eindvragen 100

5 De verzoekprocedure in eerste aanleg 103

- 5.1 Inleiding en bevoegdheid rechter 104
 - 5.2 Verloop van de procedure 108
 - 5.3 Afwijkingen van de ongecompliceerde procedure 116
 - 5.4 Bijzondere verzoekprocedures 117
- Samenvatting 123
Studie-eindvragen 124

- 6 Kort geding 127**
 - 6.1 Inleidende opmerkingen 128
 - 6.2 Eisen die aan een kort geding worden gesteld 134
 - 6.3 Verloop van de procedure 136
 - 6.4 Bijzonderheden en rechtsmiddelen 139
 - Samenvatting 141
 - Studie-eindvragen 142

- 7 Bewijs 143**
 - 7.1 Uitgangspunten van het bewijsrecht 144
 - 7.2 Bewijsaanbod en bewijsopdracht 147
 - 7.3 Bewijs in verzoek- en kortgedingprocedures 147
 - 7.4 Bewijslastverdeling 148
 - 7.5 Bewijsmiddelen 155
 - Samenvatting 162
 - Studie-eindvragen 164

- 8 Vonnissen en beschikkingen 167**
 - 8.1 Diverse indelingen 168
 - 8.2 Opbouw en inhoud van een vonnis 173
 - 8.3 Functie van het vonnis 174
 - 8.4 Beschikking 175
 - Samenvatting 176
 - Studie-eindvragen 177

- 9 Rechtsmiddelen 179**
 - 9.1 Inleiding en schorsende werking 181
 - 9.2 Verzet 183
 - 9.3 Hoger beroep 185
 - 9.4 Cassatie 196
 - 9.5 Buitengewone rechtsmiddelen 203
 - Samenvatting 205
 - Studie-eindvragen 207

- 10 De kosten van een juridische procedure 209**
 - 10.1 Kosten van een procedure 210
 - 10.2 Gesubsidieerde rechtsbijstand 219
 - Samenvatting 225
 - Studie-eindvragen 226

- 11 Particuliere geschillenbeslechting 227**
 - 11.1 Arbitrage 228
 - 11.2 Bindend advies 234
 - 11.3 Mediation 238
 - Samenvatting 241
 - Studie-eindvragen 243

- 12 Executie van een uitspraak 245**
 - 12.1 Algemene regels bij executie 246
 - 12.2 Executiemiddelen 251
 - Samenvatting 258
 - Studie-eindvragen 259

13	Beslagrecht	261
13.1	Gevolgen van het beslag	262
13.2	Onderscheid in beslagsorten	264
13.3	Einde van het beslag	272
	Samenvatting	273
	Studie-eindvragen	274
	Literatuuroverzicht	277
	Over de auteurs	279
	Register	281

Inleiding

Gelijk *hebben* is iets anders dan *gelijk krijgen*. Aan de rechtsstaat waarin we leven en de wetten die daarin gelden, kun je allerlei rechten ontlenuen. Zo heb je in beginsel recht op schadevergoeding wanneer een ander jou schade toebrengt. Maar hoe kun je die schadevergoeding claimen? Zo heb je in principe recht op nakoming van een overeenkomst door degene met wie je die overeenkomst bent aangegaan. Maar hoe zorg je ervoor dat die ander zijn verplichtingen daadwerkelijk nakomt, wanneer hij dat weigert?

Alleen de praktijkjurist met kennis van het burgerlijk procesrecht kan dergelijke vragen beantwoorden. Kennis van het burgerlijk procesrecht is voor de praktijkjurist dan ook onmisbaar. Zonder te weten hoe we onze rechten uiteindelijk kunnen afdwingen, hebben we niets aan die rechten. Hoe wordt een civiele procedure opgestart? Welk soort civiele procedures zijn er allemaal en welke procedure kan (of moet?) in welke zaak worden gevoerd? Bij welke rechter moet dan worden aangeklopt? Welke processtukken moeten worden opgesteld en welke praktische stappen kunnen zich voordoen? En wat kost het voeren van een procedure eigenlijk? Dit soort belangrijke vragen – en vele andere – worden in dit boek behandeld.

In dit boek wordt een zo volledig mogelijk overzicht van het burgerlijk procesrecht geschetst: van het opstarten tot en met de tenuitvoerlegging. Binnen dit overzicht geldt evenwel dat het onderlinge gewicht van de diverse onderwerpen zo veel mogelijk is afgestemd op de toekomstige beroepspraktijk van juridische bachelorstudenten. Dat maakt automatisch dat dit boek geen naslagwerk is, waarin alle finesses van het burgerlijk procesrecht verdiept zijn uitgewerkt. In plaats daarvan is het juist bewust een praktisch studieboek, waarmee de (toekomstige) praktijkjurist direct aan de slag kan. Sommige onderwerpen, zoals de procedure in eerste aanleg, worden uitvoerig behandeld omdat deze voor de beroepspraktijk zeer relevant zijn. Andere onderwerpen worden juist summier behandeld of zijn weloverwogen achterwege gelaten.

Elk hoofdstuk begint met een openingscasus die als rode draad door het hoofdstuk loopt. De theorie wordt ondersteund door praktijkvoorbeelden, bestaande uit onder andere casusposities, krantenberichten en modelprocesstukken, en wordt verduidelijkt aan de hand van schema's en figuren. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal studie-eindvragen. Deze opzet brengt de theorie tot leven en maakt de lezer op een praktische wijze met het burgerlijk procesrecht bekend.

Praktisch Burgerlijk Procesrecht bestaat uit dertien hoofdstukken. Hoofdstuk 1 vormt een algemene inleiding in het vak, waarin tevens kort wordt ingegaan en vooruitgelopen op de meest actuele ontwikkelingen binnen het

rechtsgebied. In hoofdstuk 2 worden de diverse betrokken spelers met hun rollen en taken in het burgerlijk procesrecht besproken. Hoe een procedure in eerste aanleg wordt opgestart, komt in hoofdstuk 3 aan bod, gevold door de twee soorten procedures binnen het civiele procesrecht in eerste aanleg: de vorderingsprocedure (hoofdstuk 4) en de verzoekprocedure (hoofdstuk 5). In hoofdstuk 6 komt het kort geding aan de orde: een bijzondere procedure voor spoedeisende zaken. Daarna wordt in hoofdstuk 7 het bewijsrecht besproken en in hoofdstuk 8 de diverse uitspraken die een rechter kan doen. Hoofdstuk 9 behandelt de verschillende rechtsmiddelen; in hoofdstuk 10 worden de diverse kosten besproken die een procedure met zich mee (kunnen) brengen. In hoofdstuk 11 komen de particuliere wijzen van geschillenbeslechting aan bod. In de hoofdstukken 12 en 13 wordt ten slotte het executie- en beslagrecht behandeld. Ten behoeve van de leesbaarheid wordt in dit boek steeds gesproken over 'hij'; in plaats daarvan kan vaak ook 'zij' gelezen worden.

1

Kennismaking

- 1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht
 - 1.2 Functies van burgerlijk procesrecht
 - 1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht
 - 1.4 Algemene uitgangspunten
 - 1.5 Actuele ontwikkelingen
- Samenvatting
Studie-eindvragen

OPENINGSCASUS

Een dure telefoon

Lucas van Maanen koopt de nieuwste telefoon bij Future Phones bv. Twee weken later weigert de telefoon echter dienst. Lucas, onaangenaam verrast, gaat onmiddellijk terug naar Future Phones en legt de verkoopmedewerker in rustige bewoordingen uit dat zijn telefoon plotseling niet meer werkt. De batterij van de telefoon was vol, de telefoon is niet gevallen en er is ook niets anders vreemds mee gebeurd. De verkoopmedewerker luistert naar Lucas, bekijkt het toestel en meldt vervolgens vrijwel meteen dat het defect toch echt het probleem van Lucas is: hij zal een nieuwe telefoon moeten kopen. Lucas is meer dan verbaasd. Hij heeft als koper toch altijd recht op reparatie of vervanging van een defect product? Zo heeft hij dat altijd begrepen. De verkoopmedewerker van Future Phones wil echter nergens van weten en ook de bedrijfsleider, die op uitdrukkelijk aandringen van Lucas erbij wordt gehaald, stelt zich op het standpunt dat het defect aan de telefoon aan Lucas zelf te wijten moet zijn. Boos verlaat Lucas de winkel. Hij vraagt zich af welke stappen hij nu kan zetten.

In dit hoofdstuk maken we kennis met het burgerlijk procesrecht. Allereerst komt in paragraaf 1.1 het onderscheid tussen materieel en formeel privaatrecht aan de orde. Vervolgens worden in paragraaf 1.2 de functies van het burgerlijk procesrecht beschreven. De bronnen van burgerlijk procesrecht

komen in paragraaf 1.3 aan bod. Paragraaf 1.4 behandelt een aantal algemene uitgangspunten die voor het burgerlijk procesrecht gelden. In paragraaf 1.5 worden ten slotte de ontwikkelingen besproken die de afgelopen jaren en de komende jaren het burgerlijk procesrecht ingrijpend hebben gewijzigd en zullen wijzigen.

1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht

Wanneer we de openingscasus bekijken, rijst de vraag hoe Lucas zijn rechten (het recht op herstel of op vervanging van zijn telefoon) kan doen gelden indien Future Phones herstel of vervanging blijft weigeren. Welke stappen moet Lucas zetten om Future Phones te dwingen de telefoon te herstellen of te vervangen? Kan Lucas zelf naar de rechter stappen of moet hij een advocaat inschakelen? En als hij naar de rechter wil stappen: hoe gaat dat in zijn werk? Hoe verloopt een gerechtelijke procedure en welke regels gelden er? Het antwoord op dit soort vragen wordt gegeven door het burgerlijk procesrecht: regels over de wijze van procederen in het privaatrecht. Het burgerlijk procesrecht moet worden onderscheiden van het materiële privaatrecht. Op dit onderscheid wordt in deze paragraaf ingegaan.

Publiekrecht

Privaatrecht

Rechtsgebieden

Het recht kan op verschillende manieren worden ingedeeld. Zo kan een onderscheid worden gemaakt tussen publiekrecht en privaatrecht. Het publiekrecht ziet toe op de rechtsverhouding tussen overheid en burger, terwijl het privaatrecht (ook wel civiele recht of burgerlijk recht) de verhouding tussen burgers onderling regelt. Daarnaast kan een onderscheid worden gemaakt in diverse rechtsgebieden: regels die gelden voor het recht op een bepaald gebied of over een bepaald onderwerp. Rechtsgebieden binnen het publiekrecht zijn bijvoorbeeld het strafrecht en het bestuursrecht; rechtsgebieden binnen het privaatrecht zijn bijvoorbeeld het verbintenissenrecht, het arbeidsrecht en het ondernemingsrecht.

Zoals gezegd ziet het privaatrecht toe op de rechtsverhouding tussen burgers (of: 'personen') onderling. Bij het aangaan van de koopovereenkomst tussen Lucas en Future Phones zijn beide partijen over en weer rechten en plichten aangegaan. Die rechten en plichten betreffen het leveren en geleverd krijgen van een deugdelijke telefoon en het betalen en betaald krijgen van de overeengekomen koopprijs. Het privaatrecht bevat grotendeels geregeld recht. Dat betekent dat de rechter bij een geschil in beginsel eerst kijkt naar de afspraken tussen partijen en pas daarna – wanneer partijen bepaalde aspecten niet of nauwelijks hebben geregeld – naar de aanvullende regels van het Burgerlijk Wetboek (BW). De inhoudelijke rechten en plichten voor Lucas en Future Phones worden daarmee dus bepaald door de overeenkomst tussen partijen alsmede het Burgerlijk Wetboek (BW).

Materieel burgerlijk recht

Het materiële burgerlijk recht omvat inhoudelijke rechten en plichten: rechtsregels om situaties, rechtsverhoudingen en handelingen juridisch te definiëren en te kwalificeren. Welke rechten en plichten Lucas en Future Phones hebben, zijn aspecten van materieel recht. Op grond van het materiële privaatrecht mag Lucas verwachten dat zijn nieuwe telefoon langer dan twee weken deugdelijk zal functioneren: zie bijvoorbeeld art. 7:18 lid 2 BW. Lucas heeft dan ook het recht om herstel of vervanging van de telefoon te vorderen, aldus art. 7:21 lid 1 sub b en c BW.

Waar het materiële burgerlijk recht bepaalt welke rechten en plichten Lucas heeft, geeft het formele burgerlijk recht antwoord op de vraag volgens welke procedureregels deze rechten en plichten kunnen worden geëffectueerd. Met andere woorden: hoe kunnen de materiële rechtsregels worden afgedwongen bij de rechter? Aan welke (spel)regels moeten de betrokken partijen zich houden? Omdat het bij het formele burgerlijk recht gaat over de manier waarop een procedure moet worden gevoerd, wordt ook wel gesproken over *burgerlijk procesrecht*. Samenvattend: het burgerlijk procesrecht omvat vormvoorschriften en procedureregels waarmee een persoon in een civiele procedure zijn materiële rechten en plichten kan effectueren, vast laten stellen, tot stand laten brengen, wijzigen of beëindigen.

Formeel
burgerlijk recht

Burgerlijk
procesrecht

1

1.2 Functies van burgerlijk procesrecht

Het burgerlijk procesrecht, zoals hiervoor geïntroduceerd, heeft verschillende functies. Een aantal belangrijke functies wordt in deze paragraaf besproken. Het betreft:

- het handhaven en beïnvloeden van materiële burgerlijke rechten en plichten;
- het voorkomen van een gerechtelijke procedure;
- het voorkomen van eigenrichting.

Handhaven en beïnvloeden van materiële burgerlijke rechten en plichten

Het burgerlijk procesrecht verschaft een persoon bepaalde middelen om zijn burgerlijke rechten en plichten te handhaven en te beïnvloeden. Deze functie komt tot uitdrukking in de definitie zoals die aan het einde van paragraaf 1.1 samenvattend is weergegeven.

Hierna volgen enkele voorbeelden waarin de onderdelen van deze definitie terugkomen.

Voorbeeld 1.1 gaat over het *effectueren* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.1

Fouad heeft bij Doe Het Zelf bv zes deuren besteld, die hij conform afspraak direct bij aankoop heeft betaald. Doe Het Zelf bv heeft inmiddels drie deuren geleverd, maar om voor Fouad onbekende redenen weigert Doe Het Zelf bv de resterende drie deuren te leveren. Op vordering van Fouad veroor-

deelt de rechter Doe Het Zelf bv op grond van art. 3:296 BW tot levering van de overige drie deuren binnen een termijn van tien dagen na de betekening van het vonnis. Hiermee wordt het recht op levering van Fouad geëffectueerd.

Voorbeeld 1.2 gaat over het *vaststellen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.2

Reinout is met Gerard een recht van vruchtgebruik overeengekomen op de woning van Reinout aan de Grachtsingel te Delft. Na het overlijden van Reinout betwisten diens erfgenamen het bestaan van het recht van

vruchtgebruik. Gerard stapt naar de rechter, die op grond van art. 3:27 lid 1 BW een rechterlijke verklaring afgeeft waarin hij vaststelt welke rechten Gerard ten aanzien van de woning heeft.

Voorbeeld 1.3 betreft het *tot stand brengen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.3

Jeremy is de verwekker van Sara, maar hij weigert Sara te erkennen. Op verzoek van Sara's moeder stelt de rechter op grond van art. 1:207 lid 1 BW het juridisch vaderschap

van Jeremy vast. Daarmee worden allerlei rechten en plichten tussen Jeremy en Sara in het leven geroepen.

Voorbeeld 1.4 gaat over het *wijzigen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.4

Berber heeft Esmée, terwijl Esmée zwaar depressief was, overgehaald om tegen een veel te lage koopprijs haar piano te verkopen. Esmée vordert vernietiging van deze koopovereenkomst op grond van misbruik van omstandigheden (art. 3:44 BW). De rechter wijst de vordering van Esmée af, maar wijzigt op verlangen van Berber op

grond van art. 3:54 lid 2 BW de overeenkomst zodanig dat de daarin opgenomen koopprijs wordt verhoogd tot een redelijke marktprijs. Het nadeel dat door Esmée als gevolg van het misbruik van omstandigheden is geleden, wordt op deze wijze tenietgedaan.

En voorbeeld 1.5 ten slotte betreft het *beëindigen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.5

Eva en Kim zijn burens. Om bij haar garage te komen, moet Kim over een stuk van de oprit van Eva: dit hebben ze vastgelegd in een erfdiensbaaerheid. Op een gegeven moment verkoopt Kim haar auto en breekt zij haar garage af. De grond van de garage trekt ze bij haar tuin. Daarnaast heeft de gemeente een openbare weg aangelegd, zodat Kim nu ook via de achterkant bij haar tuin kan ko-

men. Eva ziet dan ook geen nut meer in de erfdiensbaaerheid en wil deze opheffen. Kim vindt het wel prima zo, want op deze manier hoeft haar bezoek niet op de straat te parkeren. Eva verzoekt de rechter op grond van 5:79 BW om de erfdiensbaaerheid op te heffen. De rechter wijst de vordering van Eva toe en heft de erfdiensbaaerheid op.

Voorkomen van een gerechtelijke procedure

Een tweede functie van burgerlijk procesrecht is de zogenoemde 'preventie-functie'. De middelen die het burgerlijk procesrecht biedt, zoals het instellen van een vordering, kunnen een preventieve werking hebben. Onder dreiging van een gerechtelijke procedure zijn burgers vaak bereid om (alsnog) vrijwillig hun plichten te vervullen. In de praktijk bestaat een deel van het werk van rechtsbijstandverleners uit onderhandelen over bepaalde geschillen. Onder dreiging van een gerechtelijke procedure komen partijen nogal eens tot een oplossing buiten de rechter om. Veel partijen willen een kostbare en tijdrovende procedure, waarin de uitkomst bovendien soms niet eenvoudig te voorspellen is, voorkomen. Zie voorbeeld 1.6.

VOORBEELD 1.6

Door de recessie gaat het slecht met computerbedrijf Apple Bird. Wegens een tekort aan liquide middelen betaalt Apple Bird de facturen van haar hoofdleverancier PC4U niet binnen de overeengekomen betalings-termijnen. PC4U berekent een rente van 12% over het te factureren bedrag en geeft een incassobureau opdracht tot het innen van de vorderingen inclusief de rente. Apple Bird stelt zich op het standpunt dat een rente van 12% niet tussen partijen is overeengekomen en weigert de rentevorderingen te voldoen. PC4U kan een gerechtelijke procedure starten waarbij Apple Bird veroordeeld

kan worden tot betaling van het gehele bedrag ineens, te vermeerderen met de overeengekomen, althans wettelijke rente. Omdat een gerechtelijke procedure dreigt, biedt Apple Bird uiteindelijk aan om de hoofdvorderingen, te vermeerderen met de wettelijke rente, aan PC4U te voldoen in tien maandelijkse termijnen. Omdat een dure, langdurige procedure met een niet geheel zekere uitkomst dreigt, is PC4U bereid het schikkingsaanbod van Apple Bird te accepteren. Partijen leggen hun afspraken schriftelijk vast en een gerechtelijke procedure is voorkomen.

Voorkomen van eigenrichting

Het voorkomen van eigenrichting is een derde belangrijke functie van het burgerlijk procesrecht. Eigenrichting houdt in dat een persoon zelf en met eigen middelen zijn recht gaat halen zonder hulp van de overheid en zonder dat hem daartoe een wettelijke bevoegdheid is gegeven. Doordat het burgerlijk procesrecht middelen tot handhaving van de civiele rechtsorde ter beschikking stelt, wordt eigenrichting ('oog om oog, tand om tand') zo veel mogelijk voorkomen. Zie voorbeeld 1.7.

VOORBEELD 1.7

De rechter heeft een omgangsregeling vastgesteld tussen Peter en zijn zoon Timo. Wanneer moeder Mariska weigert om Timo aan Peter mee te geven, kan Peter grofweg twee dingen doen om de omgangsregeling alsnog nageleefd te zien. Allereerst kan hij onrechtmatig het huis van Mariska binnendringen, Mariska overmeesteren om Timo vervolgens onder zijn arm mee te nemen en naar zijn woning over te brengen. Daarnaast kan Peter in een gerechtelijke procedure vorderen dat Mariska verplicht wordt de omgangsre-

geling na te leven onder toepassing van het in art. 812 Rv vastgelegde machtsmiddel om de politie in te schakelen. Doordat het burgerlijk procesrecht in deze laatste mogelijkheid voorziet, wordt van overheidswege zo veel mogelijk voorkomen dat burgers voor de eerste optie kiezen. De eerste optie is een voorbeeld van eigenrichting: Peter neemt hier zelf het recht in handen zonder dat hij de bevoegdheid heeft om te handelen zoals hij handelt.

Dat deze functie van het burgerlijk procesrecht iedere vorm van eigenrichting zou kunnen voorkomen, is in praktijk helaas een illusie. Dat blijkt wel uit het volgende krantenartikel, dat gaat over een vergelijkbaar onderwerp als voorbeeld 1.7.

• www.volkskrant.nl

Vader ontvoert peuter in Rotterdam

In Rotterdam is een man opgepakt die volgens de politie vanochtend zijn ex-vrouw in elkaar had geslagen en hun kind van 2 had ontvoerd. Na een zoektocht van een paar uur werden de man en het kind gevonden in de wijk Delfshaven.

Rond 07.30 uur belde een 32-jarige vrouw uit Rotterdam-Charlois de politie omdat haar ex hun kind zou hebben meegenomen, over wie hij geen ouderlijk gezag heeft. Agenten zagen dat de vrouw forse verwondingen had. Een ambulance bracht haar naar een ziekenhuis.

De politie begon meteen een groot onderzoek, mede uit vrees dat de 37-jarige man met de peuter naar het buitenland zou gaan. Het onderzoek leidde vanmiddag naar een woning aan de Watergeusstraat.

Een arrestatieteam viel het pand binnen en hield de man aan. Het kind is in veiligheid gebracht.

30 oktober 2016, geraadpleegd op 12 januari 2017

1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht

Rechtsregels staan veelal beschreven in wetten, internationale verdragen en verordeningen, maar vloeien ook voort uit jurisprudentie, gewoonte en algemene rechtsbeginselen (bijvoorbeeld het beginsel van contractsvrijheid: binnen bepaalde kaders – wet, openbare orde, goede zeden, redelijkheid en billijkheid – mogen personen met elkaar afspreken wat ze willen). De vindplaats van een bepaalde rechtsregel wordt de rechtsbron genoemd.

Als rechtsbronnen van het burgerlijk procesrecht gelden met name de wet, verdragen en jurisprudentie. De belangrijkste wetten voor het burgerlijk procesrecht zijn het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO). Verdragen spelen onder meer een belangrijke rol bij de tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken in het buitenland en het betekenen van processtukken aan een partij die in het buitenland woont. Verder speelt art. 6 EVRM, dat het recht op een eerlijk proces (*fair trial*) inhoudt, ook in het burgerlijk procesrecht een belangrijke rol.

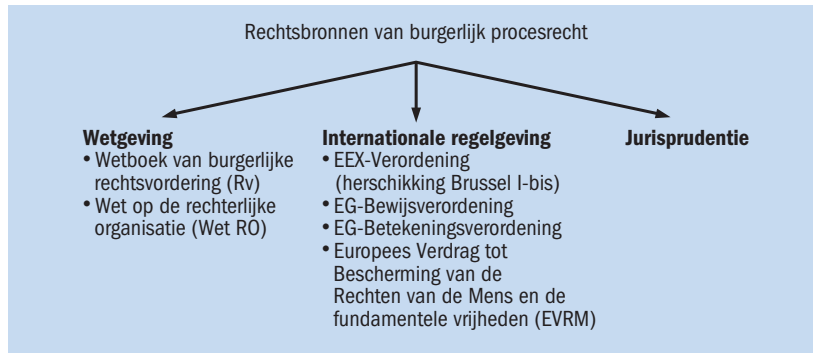
In figuur 1.1 worden de rechtsbronnen van het burgerlijk procesrecht schematisch weergegeven. In de volgende subparagrafen worden deze bronnen achtereenvolgens kort toegelicht.

1.3.1 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) beschrijft concrete regels voor het voeren van een procedure bij de burgerlijke rechter. Op welke wijze kan een procespartij een zaak voor de civiele rechter brengen en aan welke regels moeten de betrokken deelnemers aan de procedure (zie hoofdstuk 2) zich houden? Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geeft het wettelijk kader voor het procederen ten overstaan van de rechtbank, het gerechtshof

en de Hoge Raad, evenals voor de gerechtelijke tenuitvoerlegging van uitspraken (zie hoofdstuk 12).

FIGUUR 1.1 Rechtsbronnen van burgerlijk procesrecht

Aandacht verdient voorts het Landelijk procesreglement (voluit: 'Landelijk procesreglement civiele zaken rechtbanken en gerechtshoven'). In dit uniforme reglement, opgesteld door de Landelijke overleggen van de rechtbanken en van de gerechtshoven staan belangrijke nadere invullingen en praktische toepassingen van bepaalde regels uit het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, zoals regels over het indienen van processtukken en de termijnen die de rechter verleent bij uitstel. Waar het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kaders schept en ruimte laat, vult het reglement deze concreet in. De meest recente versie van het procesreglement kan steeds worden geraadpleegd via www.rechtspraak.nl.

**Landelijk
procesreglement**

1.3.2 Wet op de rechterlijke organisatie

In de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) staat beschreven hoe de rechterlijke macht in Nederland is georganiseerd. In de Wet RO zijn onder meer de organisatie, de taken en de bevoegdheden van de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad vastgelegd. In hoofdstuk 2 wordt hier verder op ingegaan.

1.3.3 Internationale regelgeving

Ook op het gebied van het burgerlijk procesrecht is de invloed van het Europese en internationale recht op het nationale recht niet meer weg te denken. Staten en overheden werken op steeds meer terreinen met elkaar samen en (juridische) grenzen vervagen. Rechtbanken en advocaten komen regelmatig met buitenlandse partners in aanraking omdat geschillen vaker grensoverschrijdend zijn. Stel dat Lucas uit de openingscasus, Nederlands staatsburger, zijn telefoon koopt bij een vestiging van Future Phones in Antwerpen. Moet Lucas nu naar de Belgische rechter of naar de Nederlandse rechter? En stel dat de rechter een voor Lucas positief vonnis wijst, kan Lucas de uitvoering van dit vonnis vervolgens in een ander land afdwingen?

Hierna wordt kort ingegaan op enige internationale regelgeving die relevant is voor het Nederlandse burgerlijk procesrecht:

- 1 EEX-Verordening (herschikking) / Brussel I-bis;

- 2 EG-Bewijsverordening;
- 3 EG-Betekenningsverordening;
- 4 Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM).

Hoewel verordeningen horizontale werking hebben en burgers hier een rechtstreeks beroep op kunnen doen, ziet de werking van de verordeningen vooral op het resultaat. Hoe dit resultaat bereikt kan worden, wordt geregeld in de Uitvoeringswetten. Op deze plaats wordt volstaan met een algemene aanduiding en beschrijving van de verordening.

Ad 1 EEX-Verordening (herschikking) / Brussel I-bis

De nieuwe EEX-Verordening (voluit: Verordening nr. 1215/2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken / *herschikking*) is een verordening van de Europese Unie (EU). Een EU-Verordening is een besluit van de Europese Unie, dat rechtstreeks van toepassing is binnen alle lidstaten en dat algemeen verbindende kracht heeft. In Brussel I-bis wordt bepaald welke rechter in burgerlijke en handelszaken in een Europees conflict bevoegd is, evenals op welke manier uitspraken van buitenlandse rechters in andere lidstaten erkend en uitgevoerd worden. Brussel I-bis is van toepassing op procedures die zijn ingesteld na 10 januari 2015. De oude EEX-Verordening (voluit: Verordening nr. 44/2001 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, ook wel 'Brussel I') is van toepassing op procedures die zijn ingesteld voor 10 januari 2015.

Ad 2 EG-Bewijsverordening

De EG-Bewijsverordening (voluit: Verordening nr. 1206/2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken) beoogt de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging te verbeteren, te vereenvoudigen en te bespoedigen. Ook de EG-Bewijsverordening is een verordening van de EU.

Ad 3 EG-Betekenningsverordening

De EG-Betekenningsverordening (voluit: Verordening 1393/2007 inzake de betekening en kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke of in handelszaken) ziet op het vergemakkelijken van de betekening en kennisgeving van stukken tussen de verschillende lidstaten. Deze verordening is van kracht binnen de EU.

Ad 4 Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)

Het EVRM is tot stand gekomen binnen de Raad van Europa met als doel het bereiken van een grotere eenheid tussen de lidstaten door het handhaven en verder verwezenlijken van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het uitgangspunt voor het EVRM is de Universele verklaring van de Rechten van de Mens. Voor het Nederlandse burgerlijk procesrecht is vooral art. 6 EVRM van belang, waarin het recht op een eerlijk proces (fair trial) is neergelegd.

1.3.4 Jurisprudentie

Behalve nationale en internationale wet- en regelgeving is jurisprudentie een andere bron van burgerlijk procesrecht. Veel wettelijke bepalingen eisen nadere invulling of aanvulling. De rechter vult deze wettelijke bepalingen in of aan in gerechtelijke uitspraken. Zo kan de rechter ook bepaalde rechtsregels interpreteren op een wijze die past bij rechtsontwikkelingen die hebben plaatsgevonden. In het volgende intermezzo geeft de Hoge Raad een artikel uit het burgerlijk recht een betekenis die overeenstemt met internationale rechtsontwikkelingen.

Gunstige arbeidsvoorwaarden?

Heineken Nederland besteedt haar cateringactiviteiten uit aan Albron. De cateringmedewerkers, die in dienst waren van de personeelsvereniging Heineken Nederlands Beheer en via die constructie permanent gedetacheerd waren bij Heineken Nederland, worden door Albron overgenomen en rechtstreeks in dienst genomen, maar met aanzienlijk slechtere arbeidsvoorwaarden. De cateringmedewerkers, gesteund door FNV Bondgenoten, stellen zich op het standpunt dat er sprake is van overgang van onderneming in de zin van art. 7:663 BW: dat artikel vormt de implementatie van een Europese richtlijn. De cateringmedewerkers voeren bij de rechter aan dat hun arbeidsovereenkomst van rechtswege is overgegaan naar Albron en dat zij aanspraak houden op hun oude, gunstige arbeidsvoorwaarden. Albron daarentegen is van mening dat art. 7:663 BW als eis stelt dat de cateringmedewerkers een arbeidsovereenkomst met de uitbestedende partij (Heineken Nederland) hadden: daar was in dit geval geen sprake van.

Het Gerechtshof Amsterdam stelt de cateringmedewerkers in het gelijk. Albron gaat in cassatie bij de Hoge Raad en stelt dat het hof de grenzen van richtlijnconforme interpretatie heeft overschreden. Het oordeel van het hof komt volgens Albron neer op een uitleg die in strijd is met de Nederlandse wet en daarmee met het rechtszekerheidsbeginsel.

De Hoge Raad verwerpt het standpunt van Albron. Op basis van de wetgeschiedenis moet volgens de Hoge Raad aangenomen worden dat de wetgever niet heeft willen afwijken van de richtlijn. De Hoge Raad benadrukt daarbij dat de bewoordingen van een wetsbepaling niet altijd beslissend zijn voor de uitleg daarvan. In een dergelijk geval komt, juist gelet op de bedoeling van de wetgever, aan de (van de richtlijn afwijkende) bewoordingen minder betekenis toe. Naar het oordeel van de Hoge Raad heeft het hof art. 7:663 BW terecht richtlijnconform geïnterpreteerd. Concreet betekent dit dat de omstandigheid dat de cateringmedewerkers ten tijde van de overgang van Heineken Nederland niet rechtstreeks bij die onderneming in dienst waren, maar bij Heineken Nederlands Beheer, niet aan de toepasselijkheid van art. 7:663 BW in de weg staat.

Bron: Hoge Raad 5 april 2013 (ECLI:NL:HR:2013:BZ1780)

1.4 Algemene uitgangspunten

1

Algemene
rechtsbeginselen

Algemene
voorschriften
voor procedures

Eerlijk proces

Thans wordt ingegaan op een aantal algemene uitgangspunten dat voor het burgerlijk procesrecht geldt. Deze uitgangspunten worden gevormd door algemene rechtsbeginselen en voorschriften voor procedures. Enerzijds dienen ze als leidraad voor de rechter, anderzijds dienen ze voor de procespartijen als waarborg voor een eerlijk proces. De uitgangspunten zijn terug te vinden in Boek 1, titel 1, afdeling 3 Rv (art. 19 tot en met 30 Rv: Algemene voorschriften voor procedures), art. 6 EVRM (fair trial-beginsel), alsmede in de Grondwet (Gw) en de Wet algemene bepalingen. Hierna wordt nader ingegaan op de uitgangspunten.

Recht op rechtspraak en rechtsbijstand

Het recht op rechtspraak en rechtsbijstand houdt in dat door iedereen een geschil moet kunnen worden voorgelegd aan een overheidsrechter en dat eenieder recht heeft op juridische bijstand in een procedure (art. 17, 18 en 112 Gw). Een belangrijk gevolg van deze beginselen is het toegangsprincipe: iedereen moet toegang hebben tot de rechter en een rechtsbijstandverlener, zoals een advocaat. Als gevolg hiervan hebben minder draagkrachtigen in beginsel recht op 'gesubsidieerde rechtsbijstand': van overheidswege wordt hen een advocaat toegevoegd die hen zal bijstaan. De minder draagkrachtige burger hoeft slechts een eigen bijdrage te betalen; de Staat betaalt een vergoeding aan de advocaat. In hoofdstuk 10 wordt dieper ingegaan op de gesubsidieerde rechtsbijstand.

Onafhankelijke en onpartijdige rechter

Uitgangspunt in het Nederlandse recht is dat er recht wordt gesproken door een onafhankelijke en onpartijdige gerechtelijke instantie, bij de wet ingesteld. Onafhankelijkheid betekent dat de rechter geen verantwoording verschuldigd is aan de overheid (aan de politiek, aan 'Den Haag') of aan collega-rechters. Onpartijdigheid houdt in dat de rechter oordeelt zonder zich te laten leiden door de personen van de procespartijen. De rechter moet objectief en onbevooroordeeld oordelen; hij moet als het ware 'blind' te werk gaan: onpartijdigheid wordt dan ook gesymboliseerd door de blinddoek van Vrouwe Justitia.

Wraking

Verschoning

Indien een partij op gerechtvaardigde gronden twijfelt aan de onpartijdigheid van de rechter, kan die partij een verzoek tot wraking van die rechter doen (art. 36 Rv). Is de rechter zelf van mening dat hij in een bepaalde zaak niet onpartijdig kan zijn, dan kan hij verzoeken zich te laten vervangen door een andere rechter. Dit wordt verschoning genoemd: art. 40 Rv. De rechter kan bijvoorbeeld een verschoningsverzoek doen als hij ontdekt dat hij een van de procespartijen persoonlijk kent. De rechterlijke onpartijdigheid zou daardoor in gevaar kunnen komen. In voorbeeld 1.8 werd er met succes een wrakingsverzoek gedaan.

VOORBEELD 1.8

De wrakingskamer van de Rechtbank Maastricht (tegenwoordig onderdeel van de Rechtbank Limburg) wees op 23 mei 2012 een verzoek tot wraking toe. De rechter maakte tijdens een zitting volgens de verzoeker tot

wraking diverse grappen. Grappen waar verzoeker niet om kon lachen, maar de wederpartij wel: verzoeker voelde zich daardoor gekleineerd. Onder andere noemde verzoeker in zijn wrakingsverzoek de opmerking

van de rechter over de verdeling van het tuingereedschap tussen partijen. Verzoeker had ter zitting aangegeven prijs te stellen op toedeling van een schop, die voor verzoeker naar eigen zeggen van bijzondere waarde was. De rechter reageerde daarop met de opmerking: *'Een schop kun je krijgen'*. Verzoeker gaf daarop aan de rechter aan dat hij niet gediend was van dergelijke grappen. Dit leidde echter niet tot een andere houding van de rechter: volgens verzoeker ging de rechter door met het maken van grappen die, gelet op de context van de zitting, voor verzoeker pijnlijk waren. Door de gemaakte grappen voelde verzoeker zich benadeeld en kwam hij tot de conclusie dat sprake was

van partijdigheid of schijn van partijdigheid van de rechter.

Het oordeel van de wrakingskamer van de Rechtbank Maastricht is duidelijk: door grappen te blijven maken, ook nadat verzoeker had aangegeven hier niet van gediend te zijn, heeft de rechter in deze zaak onvoldoende vermeden, althans bewust het risico op de koop toe genomen dat bij verzoeker de schijn van partijdigheid op enig moment tijdens de zitting kon ontstaan. De vrees van verzoeker dat het de rechter hierdoor aan onpartijdigheid ontbrak, is naar het oordeel van de wrakingskamer dan ook objectief gerechtvaardigd.

De uitspraak is te raadplegen op www.rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBMAA:2012:BX3771.

Over de onafhankelijkheid van de rechter wordt met regelmaat in de media gedebatteerd. Dat blijkt ook wel uit de kwestie in het onderhavige artikel. Hoe sta jij in dit debat?

www.volkskrant.nl

Koepel van rechtbanken: Wilders mag foeteren zoals elke veroordeelde

Voorzitter Raad voor de Rechtspraak mild over Wilders

Met zijn kritiek op 'de nep-rechtbank' en 'PVV-hatende' rechters heeft Geert Wilders tijdens het 'minder-minderproces' slechts gebruik gemaakt van de ruimte die de wet hem biedt. Van een serieuze ondermijning van het rechtssysteem is geen sprake. Dat stelt Frits Bakker – voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak in een interview met de Volkskrant.

'In het algemeen biedt ons rechtssysteem heel veel ruimte aan meneer Wilders en aan iedereen bij hun verdediging', zegt Bakker. 'Dat vind ik niet zo'n probleem.' Bakker zegt ook 'geen behoefte' te hebben aan een 'contempt of court'-systeem, 'waarbij je zo iemand nog eens een boete van 1.000 euro kunt nawerpen, zoals in Engeland. Het OM legt iets aan ons voor, en daar hebben wij iets van te vinden. Daar vloeit een uitspraak uit voort. Die uitspraak kan worden toegelicht, de verdachte en het OM kunnen in hoger beroep gaan, maar daar moet het bij blijven.'

Bakker oordeelt opvallend mild over het optreden van Wilders in vergelijking met enkele oud-rechters. Zo kwalificeerde Jan-Willem Nieuwenhuijsen, oud-rechter in Utrecht en Den Bosch, de door Wilders geuite twijfel aan de

1

onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Trouw als ‘zeer gevaarlijk’. De PVV-leider, ‘een politicus die minister-president wil worden’, ontkent volgens Nieuwenhuisen de scheiding der machten, het fundament van onze rechtsstaat. ‘Hij verstaat de taal van de straat en spreekt die met verve. Die taal van de onderbuik is de taal van het absolute gelijk van het eigen gevoel. Het is een taal die geen tegenspraak duldt en dat is nu precies waar de democratie eindigt: als er geen plaats meer is voor tegenspraak.’

In het Parool hekelde Geert Corstens, voormalig president van de Hoge raad, de ‘stemmingmakerij’ van Wilders. ‘Wat hij zegt is: als jullie niet doen wat ik wil, dan zul je door de geschiedenis worden veroordeeld. Hij legt hier zo’n enorme claim op de rechters, hij beschadigt ze. Heel akelig.’ Door de Haagse rechtbank als ‘nep-rechtbank’ te kenschetsen, zou Wilders de integriteit van de onafhankelijke rechtspraak hebben aangetast.

Het is niet verbazingwekkend dat iemand die veroordeeld is om zich heen slaat – hetzij in besloten kring hetzij in de openbaarheid. Volgens Bakker, voorzitter van het overkoepelend bestuur van de Nederlandse rechtbanken en gerechtshoven, heeft Wilders gebruik gemaakt van de rechten die hij als verdachte nu eenmaal genoot. ‘Het is niet verbazingwekkend dat iemand die veroordeeld is om zich heen slaat – hetzij in besloten kring hetzij in de openbaarheid. Vaak verlaten veroordeelden foeterend en scheldend de rechtszaal. Omdat Wilders een publieke functie uitoefent, krijgen zijn uitspraken een ander soortelijk gewicht.’

Sander van Walsum, 30 december 2016

Hoor en wederhoor

Het beginsel van hoor en wederhoor (ook wel aangeduid als het gelijkheidsbeginsel) betekent dat beide partijen in de gelegenheid gesteld moeten worden om hun standpunten in een zaak naar voren te brengen: art. 19 Rv. Beide partijen moeten evenveel gelegenheid krijgen om hun vorderingen en verweren kenbaar te maken en over en weer op elkaar te reageren. Schending van het beginsel van hoor en wederhoor levert een essentieel vormverzuim op.

Googelende rechter schond beginsel van hoor en wederhoor

Het beginsel van hoor en wederhoor houdt ook in dat partijen in de gelegenheid moeten worden gesteld om zich uit te laten over alle informatie die de rechter gebruikt om tot een oordeel te kunnen komen. Dit blijkt ook uit het zogenoemde ‘googelende rechter-arrest’ (ECLI:NL:HR:2011:BR1654). In dit arrest vernietigt de Hoge Raad een uitspraak van het hof, die mede gebaseerd was op gegoogelde informatie met betrekking tot een bepaald softwarepakket.

De beslissing van het hof steunde op feitelijke gegevens die niet in het procesdossier voorkwamen, maar die het hof uit eigen beweging had gezocht

en gevonden op internet. De Hoge Raad oordeelde dat het hof hiermee het beginsel van hoor en wederhoor had geschonden: de gevonden informatie was doorslaggevend voor het hof, maar deze informatie had eerst moeten worden gepresenteerd aan de partijen, die daarop hadden moeten kunnen reageren.

Behandeling en beslissing binnen redelijke termijn

De behandeling van en beslissing over een zaak dienen binnen een redelijke termijn te geschieden. De rechter en partijen waken tegen onredelijke vertraging van de procedure: art. 20 lid 1 en 2 Rv. Zowel in Rv als in het Landelijke procesreglement wordt concrete invulling gegeven aan art. 20 Rv: zo gelden er duidelijke termijnen voor het indienen van processtukken (zie bijvoorbeeld art. 30q lid 1 Rv). Op een aantal belangrijke termijnen wordt in de volgende hoofdstukken nader teruggekomen.

Openbaarheid van zitting en uitspraak

Het openbaarheidsbeginsel heeft betrekking op de openbaarheid van de zitting en de openbaarheid van de uitspraak. Zittingen dienen in het openbaar plaats te vinden: art. 27 lid 1 Rv. Een uitzondering hierop kan echter worden gemaakt wanneer de goede zeden, de openbare orde, de nationale veiligheid in een democratische samenleving, de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van procespartijen besloten behandeling noodzakelijk maken (art. 27 lid 1 aanhef en sub a tot en met d Rv).

Ook de uitspraak moet in het openbaar plaatsvinden, aldus art. 29 lid 1 Rv. Op deze regel kan, anders dan bij de zitting, geen uitzondering worden gemaakt. Overigens moet 'de uitspraak' niet letterlijk worden genomen. Het doen van een uitspraak betekent in civiele zaken dat de rechter zijn schriftelijke beslissing geeft en dat deze voor de betrokken partijen digitaal beschikbaar (en daarmee: openbaar) is. Op de uitspraak wordt in hoofdstuk 4 en 5 teruggekomen.

Motiveringsbeginsel

Behalve dat de uitspraak openbaar moet zijn, dient de rechter zijn uitspraak te motiveren: 'met redenen omkleed' te geven. De uitspraak moet de grondslagen voor de uitspraak en de argumenten die de rechter aan zijn beslissing ten grondslag heeft gelegd, inhouden. De plicht om de uitspraak te motiveren is onder andere vastgelegd in art. 30 Rv, art. 121 Gw en art. 5 lid 1 Wet RO.

Geen rechtsweigeren en volledige beslissing

De rechter dient in alle gevallen een beslissing te geven over het geschil dat aan hem is voorgelegd: hij mag niet weigeren om een uitspraak te doen, aldus art. 26 Rv en art. 13 Wet algemene bepalingen. Bovendien moet de eindbeslissing van de rechter volledig zijn: de eindbeslissing moet alle geschilpunten betreffen (art. 23 Rv). Deze uitgangspunten houden verband met het recht op rechtspraak: elke procespartij heeft het recht om zijn zaak volledig aan een overheidsrechter voor te leggen en (als gevolg) een uitspraak te verkrijgen.

Beginsel van partijautonomie

Het beginsel van partijautonomie (art. 24 Rv) wil zeggen dat de grondslag voor de beslissing van de rechter wordt gevormd door de stellingen van de procespartijen. Anders gezegd: partijen bepalen de omvang van de gerechtelijke procedure. De burgerlijke rechter is 'lijdelijk': hij oordeelt alleen over vorderingen, verzoeken, verweren, stellingen en argumenten die partijen aan hem voorleggen (zie voorbeeld 1.9). De rechter kan om die reden niet méér, of iets anders toewijzen dan hetgeen wordt gevorderd of verzocht. Omdat het beginsel van partijautonomie met de lijdelijkheid van de rechter verband houdt, wordt het ook wel het lijdelijkheidsbeginsel genoemd.

Lijdelijkheids-
beginsel

VOORBEELD 1.9

Lucas uit de openingscasus vordert bij de rechter een veroordeling van Future Phones tot het herstellen van zijn telefoon. De rechter zal en mag zich in de procedure alleen richten op deze vordering. Zou de rechter tot het oordeel komen dat herstel in deze zaak juridisch onmogelijk is, dan dient de rechter

de vordering van Lucas af te wijzen. De rechter mag niet uit eigen beweging ('ambtshalve') de vordering van Lucas wijzigen, door bijvoorbeeld ontbinding van de koopovereenkomst uitspreken. Lucas heeft dit niet gevorderd, dus de rechter mag dit niet toewijzen.

Ambtshalve aanvulling van rechtsgronden

Van het lijdelijkheidsbeginsel moet worden onderscheiden de verplichting van de rechter om (indien nodig) op eigen initiatief de rechtsgronden aan te vullen: art. 25 Rv. Indien een procespartij zijn vordering of verweer baseert op een onjuiste rechtsgrondslag, moet de rechter de procespartij te hulp schieten door de juiste rechtsgrond aan te vullen. Voorwaarde is wel dat de procespartij voldoende feiten en omstandigheden aanvoert om de juiste rechtsgrond te kunnen onderbouwen: op grond van het zojuist besproken art. 24 Rv mag de rechter immers geen feiten aanvullen.

1.5 Actuele ontwikkelingen

Wet
vereenvoudiging
en digitalisering
procesrecht

Met ingang van 2017 is het burgerlijk procesrecht ingrijpend gewijzigd. Allereerst zijn met de wet van 13 juli 2016 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (...) in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht (Staatsblad 2016, nr. 288) verregaande aanpassingen in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering doorgevoerd. Doelstelling van de wetgever is geweest civiele procedures eenvoudiger, uniformer, efficiënter en effectiever (vaak: sneller) te maken en om ze, eenvoudig gesteld, bij de tijd te brengen. De belangrijkste aanpassingen zijn de introductie van een uniforme basisprocedure voor vorderingen en verzoeken: de dagvaarding of het verzoekschrift als inleidend processtuk is vervallen en in alle procedures vervangen door de procesinleiding. Ook in hoger beroep en cassatie zijn veranderingen doorgevoerd (Wet vereenvoudiging en digitalisering in hoger beroep en cassatie, eveneens van 13 juli 2016, Staatsblad 2016, nr. 289).

Digitale
procesvoering

Ten tweede is het burgerlijk procesrecht ingrijpend gewijzigd door de invoering van een (vrijwel altijd) verplichte digitale procesvoering. Voorheen werd een civiele procedure grotendeels op papier gevoerd: dit wordt vanaf medio

2017 in verschillende fasen vervangen door een digitale manier van procederen. In de hoofdstukken 3, 4 en 5 worden de (nieuwe) wijzen van procederen in eerste aanleg besproken.

De wet van 13 juli 2016 en daarmee de nieuwe tekst van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is (naar verwachting) medio 2017 in werking getreden; de exacte datum was ten tijde van het redigeren van dit boek nog niet bekend. De overgang naar het digitale procederen wordt vanaf medio 2017 stapsgewijs doorgevoerd. In tabel 1.1 wordt het voorgenomen uitrolschema voor digitaal procederen weergegeven. De diverse genoemde procedures en begrippen komen verderop in dit boek aan de orde.

Gefaseerde
invoering

1

TABEL 1.1 Landelijk verplicht digitaal procederen

Najaar 2017	Civiele vorderingsprocedure met verplichte procesvertegenwoordiging
Winter 2017	Hoger beroep civiele vorderingsprocedure. Dit geldt ook voor vorderingen die volgens het oude procesrecht zijn behandeld
Zomer 2018	Vorderingen zonder verplichte procesvertegenwoordiging. De verplichting geldt voor rechtspersonen en professioneel gemachtigden. Particulieren kunnen kiezen: digitaal of op papier procederen
Voorjaar 2019	Kort geding
Voorjaar 2019	Verzoekprocedure (inclusief hoger beroep) Rechtspersonen en professioneel gemachtigden procederen verplicht digitaal. Particulieren kunnen kiezen of zij digitaal of op papier procederen

Bron: www.rechtspraak.nl, 6 januari 2017

Voorafgaand aan deze landelijke uitrol zijn er diverse pilots uitgezet en is het sinds 2016 bij diverse gerechtelijke instanties mogelijk om vrijwillig digitaal te procederen. Omdat het geen structurele en blijvende procesgangen betreft, worden deze mogelijkheden in dit boek verder niet besproken. Meer informatie en actuele mogelijkheden zijn te raadplegen via www.rechtspraak.nl. Overigens wordt geadviseerd om in verband met de gefaseerde invoering en de meest actuele stand van zaken ten tijde van de bestudering van de stof steeds www.rechtspraak.nl te raadplegen: klik op 'Voor advocaten en juristen' en vervolgens op 'Modernisering rechtspraak voor advocaten en juristen'.

Samenvatting

Het burgerlijk procesrecht is een onderdeel van het privaatrecht. Het burgerlijk procesrecht heeft betrekking op de manier waarop een civiele procedure moet worden gevoerd en welke regels daarbij gelden. Het burgerlijk procesrecht kent verschillende functies, zoals het handhaven en beïnvloeden van materiële rechten en plichten, het voorkomen van een gerechtelijke procedure, alsook het voorkomen van eigenrichting. Als bronnen van burgerlijk procesrecht gelden allereerst diverse nationale wetten; het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) zijn de belangrijkste wetten. Belangrijke uitwerkingen zijn vastgelegd in het Landelijk procesreglement civiele zaken voor de rechtbanken en de gerechtshoven. Daarnaast bestaan als bronnen van burgerlijk procesrecht diverse

internationale verdragen en internationale regelgeving, zoals de EEX-Verordening en het EVRM. Een laatste rechtsbron wordt gevormd door de jurisprudentie: rechtersrecht.

Uit de verschillende rechtsbronnen vloeit een aantal algemene uitgangspunten voor het burgerlijk procesrecht voort. Het betreft onder meer het recht op rechtspraak en rechtsbijstand, de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van rechters, het beginsel van hoor en wederhoor, het recht op een behandeling en beslissing binnen een redelijke termijn, de openbaarheid van de zitting en de uitspraak, het motiveringsbeginsel, het verbod van rechtsweigeren voor de rechter en zijn verplichting tot het geven van een beslissing, het beginsel van partijautonomie, alsmede de ambtshalve aanvulling van rechtsgronden. Deze uitgangspunten vormen enerzijds een leidraad voor de rechter bij de procesvoering, anderzijds een waarborg voor partijen voor een deugdelijke en eerlijke procedure.

Het burgerlijk procesrecht is in en wordt vanaf 2017 ingrijpend gewijzigd. Alle procedures worden nu met een procesinleiding opgestart en in fasen wordt digitaal procederen in beginsel verplicht.

Studie-eindvragen

- 1.1** Geef bij elke casus aan of het om materieel of formeel burgerlijk recht gaat.
- a** Mevrouw Nelissen koopt bij garage Rijdend Geluk een nieuwe auto. Partijen spreken af dat de auto een maand na aankoop zal worden geleverd en dat mevrouw Nelissen de auto bij levering moet betalen.
 - b** Mevrouw Nelissen botst bij het ophalen van haar auto tegen een op het terrein van de garage geparkeerde auto. Zowel haar eigen auto als de geparkeerde auto raakt beschadigd.
 - c** Mevrouw Nelissen ontvangt een procesinleiding waarin een schadevergoeding van €5.000 van haar wordt geëist door de heer Van den Bueren, de eigenaar van de beschadigde auto.
 - d** Mevrouw Nelissen wordt door de advocaat van de heer Van den Bueren tijdens een getuigenverhoor ondervraagd over de toedracht van de schade.
 - e** Mevrouw Nelissen betaalt de schadevergoeding van €5.000 aan de heer Van den Bueren.
- 1.2** Geef bij elke casus aan welke functie het burgerlijk procesrecht vervult.
- a** Dommelen bv ontvangt namens Multigebak bv, na diverse sommaties wegens achterstallige betalingen, een processtuk waarin door Multigebak bv betaling van de openstaande rekeningen à €1.000 wordt geëist.
 - b** De heer en mevrouw Lopen gebruiken sinds 25 jaar de opgang naast het huis van de heer Greque om hun achtertuin te bereiken. De heer Greque verkoopt zijn huis aan de heer en mevrouw Kimmen, die bezwaar maken tegen het gebruik van de opgang door de heer en mevrouw Lopen. De heer en mevrouw Lopen claimen het recht van overpad te hebben verworven. De heer en mevrouw Kimmen stellen echter dat dit nooit is vastgelegd en dat dit recht dan ook niet bestaat. De heer en mevrouw Lopen besluiten zich tot de rechter te wenden.
 - c** Na een emotionele breuk met haar vriend is Sanne Veursen weer vrijgezel. Na verloop van tijd ontmoet zij Denis van Beek en na enige tijd gaan zij samenwonen. De ex-vriend van Sanne komt hier achter en is woest. Hij begint Sanne en Denis te stalken. Enige tijd later vinden er vernielingen plaats aan het huis waar Sanne en Denis wonen en wordt de auto van Sanne beschadigd. Sanne en Denis vermoeden dat de vernielingen het werk zijn van Sannes ex en Denis wil hem persoonlijk gaan aanpakken. Sanne besluit zich tot de rechter te wenden.
- 1.3** In een procedure tussen Zakeninformatie.nl bv en Zakeninfo bv (inzake een conflict over de handelsnaam) stelt Zakeninformatie.nl bv correspondentie aan de orde waaruit blijkt dat Zakeninfo bv in eerste instantie niet geprotesteerd heeft tegen het gebruik van de naam Zakeninformatie.nl bv. Zakeninformatie.nl bv stelt dat het vreemd is dat Zakeninfo bv pas is gaan protesteren tegen het gebruik van de naam Zakeninformatie.nl toen Zakeninformatie.nl bv landelijke naamsbekendheid kreeg. De rechter besluit

zonder nadere motivering om de correspondentie niet toe te laten tot het proces.

Welke uitgangspunten worden hier geschonden en op grond waarvan?

- 1.4** De heer Janssen en de heer Bosch zijn in een gerechtelijke procedure verwickeld, omdat de heer Janssen bij de verkoop van een pand aan de heer Bosch niet gemeld zou hebben dat er een daklekkage was. De heer Bosch stelt dat er sprake is van een verborgen gebrek en vordert ontbinding van de koopovereenkomst. In zijn uitspraak oordeelt de rechter dat de koopovereenkomst vernietigd moet worden, omdat er sprake is van bedrog (een wilsgebrek: art. 3:44 BW).

Welk uitgangspunt is hier in het geding en waarom?

- 1.5** Tjeerd Roezen is een procedure gestart tegen zijn ex-vrouw, Rosa van Dam. In de procedure verzoekt Tjeerd om een omgangsregeling met zijn kinderen. In de echtscheidingsprocedure heeft de rechter Tjeerd de omgang met zijn kinderen ontzegd vanwege het feit dat Tjeerd zich in het verleden schuldig heeft gemaakt aan onzedelijke gedragingen ten opzichte van zijn kinderen. Bij de mondelinge behandeling van de zaak willen Tjeerds vrienden hem ondersteunen, maar hun wordt de toegang tot de zittingszaal ontzegd. Vervolgens opent de rechter de mondelinge behandeling met de woorden: 'Zo meener Roezen, u meent uw pedofiele driften inmiddels in bedwang te kunnen houden?' Tjeerd is woest over de gang van zaken.
- a** Is het openbaarheidsbeginsel geschonden nu Tjeerds vrienden de toegang tot de zittingszaal is geweigerd?
 - b** Hoe kan Tjeerd (proberen te) voorkomen dat de rechter de zaak verder behandelt?